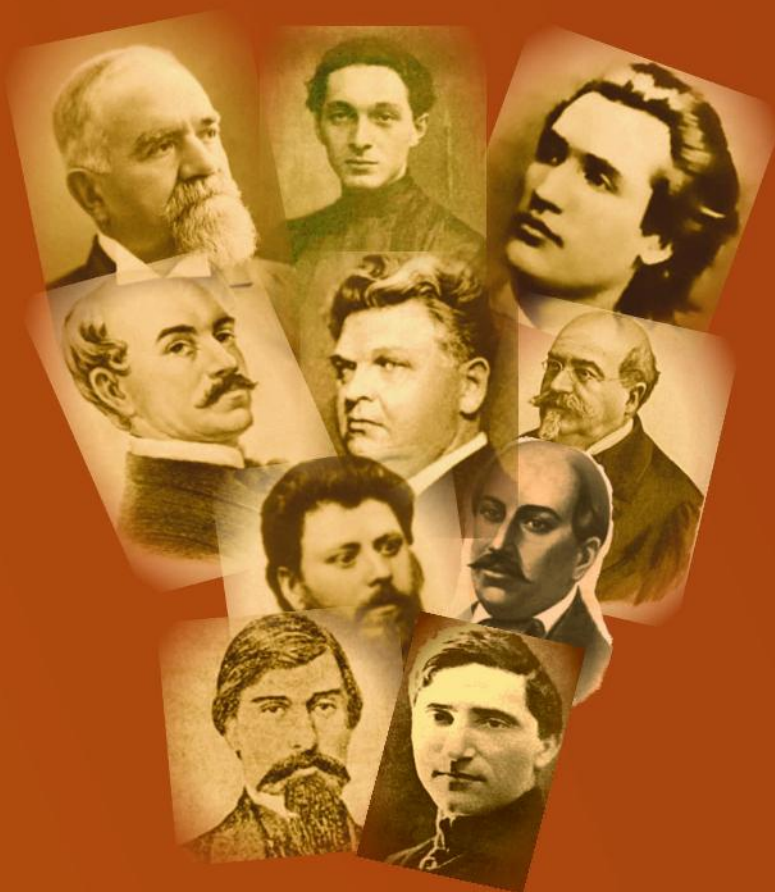

Anamaria BOBOC, Antonio SANDU

IAȘUL ÎN LITERATURĂ

Anamaria BOBOC, Antonio SANDU

Iașul în literatură

Lumen

Iași, 2008

Anamaria BOBOC, Antonio SANDU
Iașul în literatură

Editura Lumen este acreditată CNCSIS sub nr 003
Volum apărut cu sprijinul Administrației Fondului Cultural
Național din cadrul Ministerul Culturii și Cultelor
www.edituralumen.ro www.librariavirtuala.com

*Autorii poartă integral răspunderea pentru textele semnate.
Editura Lumen sau finanțatorii volumului, precum și ceilalți
coautori nu pot fi considerați responsabili de eventualele erori
apărute în text.!*

Redactor: Morariu Irina Maria
Fotografii: Corneliu Baroi
Antonio Sandu

Descrierea Bibliotecii Naționale:

BOBOC, ANAMARIA

Iașul în literatură/Anamaria Boboc, Antonio
Sandu. - Iași : Lumen, 2008

Bibliogr.

ISBN 978-973-166-104-9

I. Sandu, Antonio

821.135.1.09:913(498 Iași)

Anamaria BOBOC, Antonio SANDU

Iașul în literatură

Lumen

Iași, 2008

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

Cuprins:

A fost odată la Junimea.....	7
Ion Creangă și “dulcele târg al Ieșilor”.....	11
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Boierul Vasile Alecsandri și comedia Iașului.....	23
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Costache Negruzzi și cronica Iașului	47
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Mihai Eminescu “pe lângă plopii fără soț”	57
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Dimitrie Cantemir și o descriere a Moldovei	87
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Mihail Kogălniceanu între literatură și istorie	93
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Alecu Russo prin Iași.....	101
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Ionel Teodoreanu și umbrele trecutului	135
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Mihail Sadoveanu, pictor al trecutului	145
<i>Anamaria BOBOC</i>	

Titu Maiorescu.....	163
<i>Anamaria BOBOC</i>	
Universitas Vinorum la Bolta Rece	177
<i>Antonio SANDU</i>	
George Topârceanu salută Iașul.....	183
<i>Antonio SANDU</i>	
Instantaneu ieșean cu Indira Spătaru.....	189
<i>Antonio SANDU</i>	
Amintiri postmoderne pe înțelesul...unora cu Daniel Corbu.....	195
<i>Antonio SANDU</i>	
Colecționarii de vise.....	209
Bibliografie.....	211

A fost odată la Junimea

Antonio Sandu

Cultura ieșeană are la bază un profund sentiment al veșniciei. Ca să părăsească Iașul călătorului îi trebuie un avânt necesar pentru a urca domoalele coline care-l înconjoară. Ele sunt un punct de repaos în calea lui înainte de a-și lua avântul către alte zări dar și un repaos ca o oprire înaintea unui templu, în calea drumețului care mână de treburi sau doruri își poartă pașii spre Iași.

Drumurile Iașului sunt astfel de opriri și avânturi neîncetate care prind la mijloc „în sinea lucrurilor” ca o mărturie a unei veșnicii promise. Case și statui, biserici și palate sunt pietre de popas ale veșniciei aduse în clipa prezentă de oamenii locului. Situat pe râul Bahlui la 12 km. de confluența acestuia cu Jijia (Bădărău, 2007:9) Iașul se întinde în depresiunea Bahluiului între dealurile Copou, Repedea, Cetățuia, Galata, Bucium-Păun, Șorogari, Breazu.

Dezvoltarea orașului asemeni majorității orașelor moldovenești în zone de interferență între câmpie și podiș (Tufescu apud Bădărău, 2007:11) pusă pe seama utilizării simultane a resurselor naturale oferite de cele două medii geografice ne permite să înțelegem integrarea spirituală a Iașului în ceea ce Lucian Blaga numea spațiul mioritic. Situarea orașului în această depresiune a Bahluiului este răspunzătoare spiritual de fericita abundență a personalităților culturale care au marcat Iașul prin prezența lor. Fiind în mod natural un punct de întâlnire a drumurilor ce străbat Moldova, Iașul este totodată un creuzet care a adunat energiile creatoare ale multor oameni ai locului, le-a potențat infuzându-le spiritul mioritic specific acestei ondulații deal-vale și le-a trimis apoi după necesarul răgaz de reflecție să se afirme în țară și în lume.

Orașul Iași adăpostește de pe vremea lui Alexandru cel Bun o Curte domnească, având rol și de reședință domnească secundară în secolul al XIV-lea urmând ca după Ștefan cel Mare majoritatea

domnitorilor să-și aibă reședința la Iași (Neamțu apud Bădărău 2007:31). În timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu (1552-1561; 1564-1568) Iașul devine capitala statului feudal Moldova. (Cloșcă, 2008:28-29). Iașul pierde statutul de capitală în urma unirii Moldovei cu Muntenia în 1859 și formarea României moderne. Diminuându-i-se importanța politică și administrativă Iașului îi rămâne să se afirme ca centru cultural care va polariza valorile spirituale românești ale secolului XIX și XX.

Orașul revine pentru câteva luni la statutul de capitală – a întregii României- în timpul ocupației austro-germane de la sfârșitul anului 1917. Odată cu înfăptuirea Marii Uniri de la 1918, capitala României revine definitiv la București, Iașului revenindu-i un rol simbolic de capitală spirituală.

Odată cu mutarea capitalei la București boierimea locală se mută fie la București, fie în străinătate. Rămân în Iași doar câțiva boieri cu rafinament intelectual care vor pune bazele Societății literare Junimea și revistei Convorbiri literare, printre care :Titu Maiorescu, Petre Carp, Vasile Pogor, Teodor Rosetti, Iacob Negruzzi.

Printre numele de răsunet care au frecventat alături de întemeietori sedințele Junimii amintim pe : Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Ion Slavici, Vasile Alecsandri, Vasile Conta, A.D.Xenopol, Nicolae Gane.

Întâlnirile care aveau loc la Casele cu ferestre luminate au adus Iașului faima de capitală spirituală a țării. Pentru firile boeme și romantice precum și cele ale junimiștilor Bucureștii erau locul acțiunii al fierberii politice și moderne a vremii, în timp ce Iașul rămăsese un refugiu de suflet în care aceștia pregăteau renașterea spirituală a națiunii.

Societatea Junimea este cea care l-a trimis pe Eminescu la studii la Berlin. Tot junimiștii prin Vasile Pogor și Titu Maiorescu l-au recomandat ca director al Bibliotecii Centrale din Iași.

Iacob Negruzzi relatează în « Amintiri din Junimea » despre primul său contact cu versurile eminesciene. După primele strofe citite din « Venere și Madonă » relatează Negruzzi poezia lui Eminescu i-a captat atenția. Citită de Maiorescu la întâlnirea Junimii aceasta a impresionat întreaga audiență.

Junimea a fost inima care a dat putere Iașului cultural tocmai pentru că a adunat pe cei care au vrut să transforme vocația liniștii și blândeții în povara cuvântului.

Ion Creangă și “dulcele târg al Ieșilor”

(1839-1889)

Pagin 1 sat goal inten ionat

Ion Creangă și “dulcele târg al Ieșilor”

Anamaria BOBOC

(1839-1889)

*"Sunt născut la 1 martie 1837 în satul Humulești, județul Neamțului, Plasa de Sus, din părinți români: Ștefan a lui Petrea Ciubotariul din Humulești și soția sa Smaranda, născută David Creangă, din satul Pipirig, județul Neamțului..." (Ion Creangă, **Fragment de biografie**)*

Data înscrisă de mână lui Creangă în *Fragment de biografie* și acceptată de mulți istorici literari e contestată de alți cercetători, care afirmă că povestitorul s-a născut, de fapt, la 10 iunie 1839, conform singurului document autentic: o condică (mitrică) de nou-născuți din Humulești, descoperită și publicată de arhivistul ieșean Gh. Ungureanu.

În căsuța țărănească din Humulești, de unde se văd ruinele Cetății Neamț, în familia lui Ștefan și a Smarandei se nasc 8 copii: ION, Zahei, Maria, Ecaterina, Ileana, Teodor, Vasile și Petre. Ultimii trei băieți pier de copii. Ecaterina moare în 1893, iar Zahei, Maria și Ileana trăiesc până în 1919.

- 1846-1853 - Isteț și neastâmparat, cum se autodescrie mai apoi în *Amintiri din copilărie*, Nică urmează școala de pe lângă biserică, avându-l dascăl pe "bădița Vasile" (Vasile al Iloaiei), cel luat cu arcanul la oaste. Școala era într-o chilie făcută de săteni, la îndemnul parohului Ion Humulescu. Permanenții vizitatori sosiți azi la Humulești văd nu numai

muzeul din căsuță, dar și biserica sau drumul spre Ozana, unde se scălda Ionică. Apoi, cum desprindem din harta alăturată, mama Smaranda îl dă în primire tatălui ei David Creangă (bunicul lui Nică). Acesta îl duce, împreună cu fiul său mai mic Dumitru, tocmai pe Valea Bistriței, la Broșteni, unde învața cu un profesor, N. Nanu, pâna la episodul hazliu cu râia și caprele Irinucăi.

- 1853-1854 - E înscris la Școala Domnească de la Tg. Neamț, peste apa Ozanei, unde-l are ca profesor pe părintele Isaia Teodorescu (eroul din *Popa Dubu*). În scriptele școlii, Nică e înscris: *Ștefanescu Ion*.

- 1854, toamna - Mama Smaranda dorește să-l facă preot, fiind înscris la "fabrica de popi": *Școala catibetică din Fălticeni*, condusă de N. Conta (unchiul filozofului Vasile Conta). Aici nu mai este Nică a lui Ștefan a Petrei, ci *Ion Creangă*, nume păstrat toată viața.

- 1855-1858 - Desființându-se Școala din Fălticeni (caricaturizată copios în *Amintiri...*), Creangă pleacă la Iași, prin insistențele mamei, care-l dorea neaparat preot. Ajunge elev la Seminarul teologic "Veniamin Costachi" de la Socola. Este notat la toate materiile cu "bun", "foarte bun" și "eminent". Stă la internat, care e gratuit. Termină seminarul - cursul inferior.

- 1859 - Moare tatăl său, departe de Humulești, pe moșia Făcăuți (mormântul se afla la Prigoreni, lângă Tg. Frumos, localitate legată de Neculce). Când se fierbe Unirea la Iași, Creangă e deja ieșean convins, deși nu voia să plece din Humulești. Apoi va scrie: *Moș Ion Roată și Unirea și Moș Ion Roată și Cuza Vodă*. Se căsătorește cu Ileana, fata preotului Ioan Grigoriu de la biserica 40 de Sfinți-Iași. La 26 dec. 1859 e hirotonisit diacon la biserica "Sfânta Treime".

- 1864-1865 - În acest an școlar, este elev strălucit la *Școala preparandală vasiliană de la Trei Ierarhi* (director și profesor Titu Maiorescu). Maiorescu îl apreciază și-l pune învățător la Școala primară nr. 1 din Iași. La terminarea școlii preparandale, C. se clasează pe locul I. La 10 iunie 1865 devine institutor, cu certificat de absolvire. Are 28 de ani, e însurat, are și-un băiat, Constantin (născut la 19 dec. 1860). Acum îi moare și mama, Smaranda, bolnavă de epilepsie (de aceeași boală va suferi și Ionică).

- 1859-1872 - Timp de 12 ani e slujitor al altarului (dascâl, diacon, la diferite biserici din Iași). La 10 oct. 1872 este exclus definitiv din cler. Îl părăsise nevasta (un diacon n-avea voie să divorțeze), trăsesse cu pușca în ciorile care murdăreau biserica Golia (locuia ca diacon în casa aflată și

azi în curtea Goliei) și se tunsese ca un civil. Abia în 1993, după 122 de ani, s-a luat post-mortem o hotărâre reparatorie: Creangă a fost reprimat în rândul clerului, ca diacon.

- 1864-1889 - Timp de 25 de ani, Creangă slujește școala, fiind un excelent pedagog, chiar dacă fusese destituit din învățământ între 1872-1874. E autorul unui număr de 4 manuale școlare, scoase în colaborare cu alți institutori.

- 1873 - După un proces lung, tribunalul dă o decizie de divorț și Creangă are câștig de cauză, în procesul cu Ileana, primind copilul în îngrijire. Constantin avea 12 ani și tatăl său grijiu caută o căsuță potrivită. O găsește în mahalaua Țicău și se mută în *bojdeucă* (așa îi spunea povestitorul) de vălătuci, acoperită cu draniță. Ca gospodină, o aduce pe Tinca Vartic, o fată-țuitoare, cu care va trăi toată viața, fără să se căsătorească legitim.

- 1875 - Moment decisiv în viața humuleșteanului stabilit în Țicău: îl cunoaște pe Mihail Eminescu, pe atunci revizor școlar la Iași și Vaslui. Poetul descoperă, la o consfătuire a învățătorilor ori la vreun han ieșean, harul nemaipomenit de povestitor al lui Creangă. Devin prieteni pentru totdeauna și petrec la vestita crâșmă cu hrube Bolta Rece ori la alte hanuri ieșene. E cea mai frumoasă amiciție din istoria literaturii române. Eminescu îl determină să scrie și-l introduce în cenaclul *Junimii*. Citește *Soacra cu trei nurori* (publicată la 1 oct. 1875 în *Convorbiri literare*). Autorul de manuale devine, la 36 de ani, scriitor, prin grija marelui prieten, care a locuit o vreme în bojdeuca din Țicău, gustând cu plăcere sarmalele făcute de Tinca. Era în anii 1876-1877, înaintea plecării fratelui Mihai la București.

- 1875-1883 - Sub imboldul poetului, care-i citea și îndrepta manuscrisele, sunt compuse în bojdeucă genialele sale scrieri literare, care încântă toate generațiile de cititori români (ba și străini, prin traduceri). Acum e *timpul capodoperelor povestitorului*, acum e și *timpul capodoperelor scrise de Eminescu*. Destinul vrăjit a făcut ca în 1883 amândoi să se îmbolnăvească și să nu mai scrie nimic important, după acest an. După *Soacra cu trei nurori*, Creangă publică în *Convorbiri literare*: *Punguța cu doi bani*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea porcului*, *Moș Nechișor Coșcariul*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Ivan Turbincă*, *Povestea unui om lenes*, *Amintiri din copilărie* (primele trei părți, a patra fiind postumă), *Popa Duhu*, *Cinci pâni*. Scrise tot acum, *Moș Ion Roată* și *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*, apar în alte publicații.

• 1883-1889 - Exact în aceeași perioadă cu Eminescu, marele nostru povestitor este bolnav și scrie sporadic. Crizele de epilepsie îi aduc o suferință de șase ani. Când află, din presă, că Eminescu e bolnav, îl apucă disperarea. Cade chiar în clasă, înaintea școlărilor, stând mult timp prin concedii medicale. Pentru tratament se duce la Slănic Moldova.

• 1889, 15 iunie - Creangă află, tot din ziare, că la ospiciul dr. Șuțu din Capitală s-a stins "fratele Mihai". Plânge ca un copil și murmura tremurând de suspine: Bădie Mihai! După câteva săptămâni, află că - la începutul lui august – sărmana Veronica Micle, cea care venea uneori la bojdeucă, s-a otrăvit cu arsenic la mănăstirea Văratec.

• 1889, 31 dec - Copiii pornesc prin Iași cu uratul. Înveselit, Creangă coboară din Țicău, spre centru. Intră la o franzelărie de pe Strada Lăpușneanu, mâncând pofticios gogoși cu dulceață. Împreună cu prof. Drăghici, urcă pe Ulița de Sus. După ce beau câte un coniac, amicul îl conduce pâna aproape de bojdeucă. Își urează "La mulți ani". Primește colindătorii, amintindu-și cum umblă la urat prin Humuleștii natali. În noaptea bucuriilor, el își dă duhul. Aflând vestea, prietenii l-au pus în sicriu. Când să-l scoată, parcă bojdeuca nu-l lăsa să plece la cimitir. Coșciugul - prea mare; ușile - prea strâmte. Cum să iasă? Amicii strică zidul de lut, dintre ferestruicile odăii de curat. Prin spărtură este scos sicriul și dus la *Eternitatea*, unde e înmormântat pe 2 ianuarie 1890.

Desigur, o mărturie importantă a trecerii humuleșteanului Ion Creangă prin Iași este, desigur, binecunoscuta bojdeucă din Țicău, casa în care Creangă și Eminescu și-au împărtășit prietenia și și-au găsit inspirația pentru creațiile pe care le-au făcut apoi publice la Junimea.

Iașul, atât de drag scriitorului, apare adesea menționat chiar în opera sa. Aici, așa cum am văzut deja, și-a făcut studiile teologice, aici îl cunoaște pe Eminescu, aici se căsătorește, aici își desfășoară o mare parte din acivitate și aici moare.

*“Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte strămutat la câmp și pruncul dezlipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dădeam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei” (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**).*

Iată cum ne descrie Creangă în partea a IV-a a **Amintirilor** despărțirea lui de satul natal la rugămințile mamei, care dorea cu orice

preț să-și vadă fiul popă, trimițându-l astfel la studii la Socola din Iași. Tot în partea finală a “romanului” său memorialistic, întâlnim menționate câteva din împrejurimile Iașului, pe care le-a cunoscut în drumul său dinspre Humulești încoace:

“...întâlnim câțiva oameni cu niște cară cu draniță, mergând spre Iași. Ne întovărășim cu dânșii, de frica lăeșilor din Ruginoasa, și hai-bai, hai-bai, până-n ziuă, iacătă-ne în Târgul Frumos, unde am și înjunghiet câțiva barbuji într-ales, de ne-am potolit deocamdată și foamea, și setea. Apoi, după ce s-au odihnit caii, am pornit înainte, spre Podu Leloaie; și de aici, tot înainte spre Iași...”. (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie, IV**)

Martor al Unirii, Creangă o evocă în scrierile sale ce-l au ca protagonist pe Ion Roată. Moș Ion Roată face parte din aceeași categorie a țăranilor înțelepți și hâtri cu care s-a mândrit scriitorul moldovean. Cele două povestiri pe care i le-a închinat, **Moș Ion Roată și Unirea** și **Moș Ion Roată și Vodă Cuza** au fost publicate respectiv în *Albumul Macedo-Român* în 1880 și în *Almanahul României June* în 1883. Acestea exprimă în cea mai mare măsură ideile politice ale lui Creangă, resentimentul față de o boierime capabilă numai de acțiuni demagogice, solidaritatea cu țăranimea oprimată și, mai ales, scepticismul țăranilor față de făgăduielile boierești cu prilejul Unirii Principatelor, scepticism înțelept și sănătos, extras dintr-o experiență de veacuri a relațiilor dintre boieri și țărani, precum și admirația și dragostea față de figura de mare domn popular care a fost Alexandru Ioan Cuza.

“La 1857, pe când se fierbea Unirea în Iași, boierii moldoveni liberali, ca de-alde Costache Hurmuzachi, M. Kogălniceanu și alții, au găsit cu cale să cheme la Adunare și câțiva țărani fruntași, câte unul de fiecare județ, spre a lua și ei parte la facerea acestui măreț și nobil act național”. (Ion Creangă - **Moș Ion Roată și Unirea**)

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe

www.editorialumen.ro

www.lumenpublishing.com

sau din librăriile noastre partenere.

ISBN 973-166-104-2

Volum apărut cu sprijinul
Administrației Fondului Cultural Național
din Cadrul
Ministerului Culturii și Cultelor

media **LUMEN**
www.EdituraLumen.com